

Milomir Đukanović

MANASTIR

— Laguna —

Copyright © 2019, Milomir Đukanović
Copyright © ovog izdanja 2019, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

MANASTIR

SADRŽAJ

I

Prolog u kojem je Neđan Ćuk video grafit „Mudar kolovođa igra keca!“ i zbog nečeg se rastužio	13
Divlji kas vatre	18
Glasovi u magli.	31
Koncert za odbačeni brushalter	52
Kamen s Hristovog groba	81
Gusle pukovnika Rakočevića	104
Šapat biserne ogrlice.	124
Pogubno strujanje peska	146
Sličice za život	168
Ključ pogubljenih priča	189
Svita za čelo i nespokoj	216
Epilog u kojem se saznaje zbog čega se Neđan Ćuk u prologu ove knjige rastužio i ponešto što dosad nije ispričano	243

II

Nećkalica 255

III

Pomenik. 321

O piscu. 367

„Poslednju dekadu dvadesetog veka i petu deceniju svog života Anastas Jovanović, ratni fotograf i potomak znamenitog gravera i litografa, pretežno je proveo u kafanskom brlogu prepunom duvanske magle i neizrecive ljudske nesreće, nastojeći da pronađe neostvorenu ljubav svoga života i poreklo tamnih belega na svom licu. Mešajući snove i stvarnost, razdrobljena sećanja i sadašnjost, on stvara slike užasa od kojih anđeli beže sa islikanih zidova. A glasovi u tmurnoj glavi, prouzrokovani alkoholom i genetskim nasleđem, vode ga u košmar sa paučinom u koju se zaplela ljudska tajna.“

(Gogolj: zapis iz *Crne sveske*)

I

PROLOG U KOJEM JE NEĐAN ČUK VIDEO GRAFIT „MUDAR KOLOVOĐA IGRA KECA!“ I ZBOG NEČEG SE RASTUŽIO

Trećeg jula 1991. godine, samo nedelju dana nakon graničnih čarki u Sloveniji koje su najavile raspad Jugoslavije i zametnule klicu predstojeće pripovesti, plameni sunčev obruč kalio se u Dunavskom rukavcu časak duže nego obično, što je izazvalo nekoliko naizgled nepovezanih događaja. Na to je možda uticala i jedna davnašnja kletva, izrečena pri zidanju važnog srpskog državnog zdanja, o čemu će biti reči docnije.

Tek, tog trećeg julskog dana u kružni saobraćajni tok kod Opštine Novi Beograd ušle su gotovo istovremeno tri kolone automobila. Iz pravca juga, s Ibarske magistrale i još ranije zlatiborskog prevoja i mračnog Moračkog klanca, pojavilo se tuce belih alfi italijanskih registarskih oznaka. Za njima je iz pravca zapada, kroz barutne vetrove Austrije, Slovenije i Hrvatske, ušlo desetak crnih audija sa zatamnjenim staklima i nemačkim tablicama, a iz pravca severa, gde se mahovina sklanja od vrelih letnjih pripeka, pojavilo se devet sivih volvoa švedskih oznaka. U sredini sive kolone, okružen pratnjom, kretao se vanserijski volvo, naknadno produžen

po ugledu na američke limuzine. Ružnjikava devojka zgušnutih, muških veđa, koja je sa vrha jednog novobeogradskog solitera uz pomoć posebno konstruisane optičke sprave posmatrala kretanje vozila u kružnom toku, primetila je kako ova limuzina, neprirodno poglela po asfaltu, ima specijalne široke gume da bi lakše nosile tešku, blindiranu karoseriju. Devojkju je posebno iznenadilo što su vozači i putnici, iako se nisu poznavali, sa podozrenjem odmeravali jedni druge. Posle takvog odmeravanja automobili su se razišli na tri strane. Alfe su, Bulevarom Mihajla Pupina, krenule ka Brankovom mostu i, preko njega, starom delu Beograda, audiji su pošli u pravcu Zemuna, a volvoi niz Ulicu Omladinskih brigada, koja je kilometar dalje sekla Treći bulevar.

U isto vreme jedna tamnokosa lepotica, čiji muž je iz nepoznatih razloga počeo da pije i zanemaruje svoje dužnosti, sa neskrivenim uzbuđenjem češljala se pred ogledalom. Teški uvojcji kose, kao u kakvoj srceparajućoj ljubavnoj priči, bičevali su njena obnažena ramena, kažnjavajući je za greh koji je nameravala da počini.

Koji minut ranije u ciriškoj Vilhelmštrase br. 9 zaustavio se neupadljivi beli kombi. Četiri maskirana čoveka otvorila su vrata vozila i u njega ugurala zaprepašćenu mladu ženu, koja je nosila beli šešir sa crvenom ešarpom. Hiljadu i po kilometara južnije, na Bežanijskoj kosi, jedan muzičar, koji se u tuđini obogatio prljavim poslom, tog časa je završio zidanje vile sa deset soba i pogledao na sat. Bilo je podne kada mu je prispela poruka: „Posao završen, ptica Nećkalica u kavezu.“

Sa nekoliko minuta zakašnjenja avionom iz Rima na beogradski aerodrom sleteo je stariji pilot razvodnjenih očiju, sa kapetanskim oznakama na uniformi. Na pisti ga je sačekao direktor JAT-ovog letačkog osoblja i, poželevši mu

dobrodošlicu, nagovestio da ga, pored uobičajenih evropskih odredišta, očekuju i neki poverljivi letovi. Kapetan je zapitao kuda će da leti.

„Tu i tamo“, odgovorio je službenik. „Kipar i slična rajska ostrva.“

Samo nekoliko kilometara dalje, za šankom jedne novo-beogradske krčme, lecnuo se mlađi gost, sličnog, razvodnjenog pogleda, i poručio vinjak. Kad je piće stiglo, stresao se i iskapio ga.

Sat i po vožnje od te krčme, jedan zastavnik Jugoslovenske narodne armije, baburastog nosa i nervoznih pokreta, zaustavio je kamion ispred regrutnog centra u zabačenoj srpskoj varošici i započeo ukrcaj mobilisanih mladića. U Beogradu je, nešto ranije, zapušteni mršavko i glavni junak ove pripovesti sa *Nikonovom* fotografskom opremom o ramenu ušao u rentirani automobil i, zajedno sa svetloputim vozačem, pošao ka Kosjeriću.

Iz požarevačkog zatvora tog časa je izašao upravo otpušteni zatvorenik sa zlatnim zubom i krenuo ka parkiranim kolima. Na pola puta do tog vozila presreo ga je čovek sa istetoviranim ždrepcem na vratu i pokazao mu službenu legitimaciju Državne bezbednosti. Posle dužeg ubeđivačkog monologa taj policajac je zaštitnički stavio ruku na rame doskorašnjeg robijaša i zadovoljno klimnuo glavom.

Nekako u to doba vozač kamiona sa izduženim nosom, kraj koga je sedeo crnpurast čovek koji je ličio na isluženog boksera, parkirao se ispred staračkog doma na Bežanijskoj kosi, na čijim stepenicama ih je, sa nameštenim osmehom, dočekaao upravnik te ustanove.

U samom centru grada, ispred zgrade Narodne skupštine, šetao je zamišljen čovek oprljenih trepavica i iz ruke u ruku, igrajući samo njemu poznatu igru, prebacivao kutiju šibica.

Nešto dalje, u oglasnom odeljenju beogradskog dnevnog lista *Politika*, jedan čovek, čija leva obrva beše gušća od desne, dao je oglas da prodaje bubreg kako bi prehranio decu. Službenica srednjih godina, ganuta sadržinom oglasa, izvadila je iz novčanika sav sitniš koji je u njemu nosila i pružila ga tom čoveku.

Koji minut pre ili posle izvesni gost koji hoda kao mamurni pingvin i – premda nije razrok – gleda istovremeno na dve strane, u istoj onoj zadimljenoj novobeogradskoj krčmi u kojoj je mladić razvodnjenog pogleda iskapio vinjak, popeo se na gajbu piva i održao vatren govor protiv postojećeg režima.

Jedan drugi kafanski gost, koji tera kosu uvis i na momente podseća na slavnog srpskog pronalazača, prišao je da popravi televizor kako sa improvizovane govornice ne bi slušao svakojake političke koještarije. Nedaleko od tog televizora čovek zgužvanog lica, koje je izgledalo kao da ga je pre njega nosio neko drugi, pustio je iz oka suzu žaleći što zajedno s drugim ukletnicima svake noći hrli u ovaj tamni brlog, vođen nekom neobjašnjivom zapovešću i prikrivenim nagonom za samouništenjem. Debela krčmarica, dirnuta njegovim tužnim izgledom, nasula je piće u čašu i ćopavom kelneru bledog i gospodstvenog lica naložila da mu ga odnese.

Ispred Hipodroma, u čijim štalama je mršavi čovečuljak u starinskom jahaćem kompletu zaljubljenom mazio svilenkaste sapi jedne omice, odigrala se izandala predstava: neugledan čovek poznih godina prišao je mlađem snagatoru i iz čista mira mu opsovao mater, zbog čega se ovaj rasrdio i prilepio mu šamarčinu. Od siline šamara vilica je ošamarenom izletela iz zgloba, na šta su vrane, krešteći kao lude, zakrilile nebo nad Beogradom i s Košutnjaka, preko Belog

dvora, poletele ka centru grada. Nad kupolom velikog parlamentarnog zdanja, kao da nekom ko je voleo ptice odaju poštu, ćutke su oblikovale crni lebdeći krst i u toj formaciji bešumno odletele ka Panonskoj niziji.

A u Belom dvoru, u salonu gde je knez Pavle nekad pri-mao evropske krunisane glave, osoba koju su dvorani oslo-vljavali sa NJKV ugošćavala je nekoliko mlađih pevačica narodne muzike, među njima i čuvenu estradnu zvezdu Milicu Stojadinović, za koju se govorkalo da je manji deo bogatstva zaradila glasom a onaj veći stasom. Ova stasita umetnica, koju je narod zbog njenog humanitarnog rada od milja prozvaio Srpkinjom i, poput istoimene srpske spi-sateljice, smestio u umetničku istoriju, upravo je pred tele-vizijskim kamerama domaćici uručivala pozamašnu svotu novca skupljenog na koncertima po Nemačkoj i Austriji i namenjenog za kupovinu hrane i lekova za ugroženo srpsko stanovništvo širom raspadajuće zemlje. Videvši na ekranu kako novokomponovana pevačka ikona provokativno pre-bacuje nogu preko noge, oniži garavko, na čijem licu beše zasela griža savesti, podviknuo je da se televizor odmah isključi i besno izleteo iz pominjane novobeogradske krč-me. Kad je malo došao sebi, iskoračio je na raskršnicu dve prometne ulice i, ne obraćajući pažnju na niskoleteće vrane, stao da zuji: devizzzze, devizzze...

Blenući u crne ptice koje su sa beogradskih brda letele prema ravnici, Neđan Ćuk je na trenutak uočio neobičnu mušku priliku kako na zidu Onkološke klinike, kraj koje je upravo prolazio, ispisuje grafit o nekom kolovođi. Ćuk se na časak zapitao odakle mu je ta prilika poznata, a kada je iz te zgrade izašao čovek kome se nekad zbog sportskih podviga dečački divio, iskreno se rastužio.

DIVLJI KAS VATRE

Na papiriću prljavosive boje, beljenom tehnikom sna, gurkaju se crna, smrljana slova. Njima započinje rečenica čiju svrhu Anastas ne razume. Zgužvani slovni znaci, lomljeni na neočekivanim mestima, krzaju značenje reči, čineći ih neoštrim, zamagljenim. Čovek nejasnog lica, koji glavnom junaku ove pripovesti na do vratku pruža papir s porukom, poznat mu je. Istina, u času dok se linije sobe i hodnika komešaju na razmeđi mogućeg i nemogućeg i svetla mekšaju čvrste – doskora postojane – oblike, Anastas ne bi smeo da stavi ruku u vatru i sa sigurnošću kaže: to je taj! Taj i nijedan drugi! Niti bi mogao da se zakune kako zaziv za blatnom tamom, naturen njegovom pretku u nekoj drugoj – za sada nevidljivoj – priči, prelazi okvir ove i širi se njenom osnovom.

Jer, valjda u nameri da neznanca otera s vrata i Anastasovu pažnju svrati na crveni šeširić sa plavom trakom, koji ovog trena, kao prvi odevni predmet, graciozno odbacuje sa sebe, u sobu, sada znatno svetliju i veću, kroči devojka. Mekan, skoro lepršav hod odvlači pažnju sa zasenčenog lica.

Čekinjavu muškarac, u čijoj glavi se mešaju dan i noć, san i java, pića i napici, sećanja i sadašnjost i glasovi poznatih i nepoznatih ljudi, pospano se okreće ka devojci. Njen iznenađujući ulazak pretili da iskida njegov krhki, konfuzan san. A u tom snu Anastas, zbunjen onim što mu se neočekivano događa, pokazuje rukom prema neznancu s početka priče, pita devojku poznaje li ga.

Pssst!

Devojka, okrenuta leđima, stavlja kažiprst na svoje usne. Sa mesta odakle je posmatra, spavač ne vidi njeno lice. Ne vidi ni devojčine usne, ali pretpostavlja da se prst zaustavio baš na njima. Zapaža samo slapove svilenih vlasi koji se, kao zavese, spuštaju niz njena leđa. I premda zna da je to nemoguće, vidi sebe kako iza tih zavesa doteže stalak, šrafi foto-aparat, podešava blendu. A iz dubine slike, kao beli nestvarni prud, izranja njeno rame. S planinskog visa, na udaljenom kraju sna, vrisne pomamljen grom. U njegovim očima, posvađani na smrt i život, sudare se svetlost i tama.

I ko?

Ko bi sada, uzdiše sneni Anastas, zaustavio sukob svetla i tame? Divlji kas vatre po ugašenom ugljeklju? Čelistu koji, bez poziva, rasklapa dan i slaže ga u pohabanu futrolu instrumenta? Drhtaj struna na povetarcu uspomena? Plač topola ispred obližnjeg Studentskog grada? I naricanje palestinskih udovica, slikanih davno u pograničnom kampu, nad telima izginulih muževa?

U daljini, na strminama bolno nadolazeće kataklizme, cvile gume. Klizava cesta obrušava se prema ambisu. S brežuljka mame gorke maglice. Nebom lete bele bretele, mokri oblaci, crvene krpe. Linije se množe s tačkama, orao kruži ispod čeonu kosti. Kliktaj potire samrtni uzdah.

Kahhh, kahhh, kašlje u dalekim Andima vulkan, ispod kojeg bolivijski pobunjenici rafalima paraju nebo. Sumnjivi pokolj vladinih snaga je završen, širokougonaoni objektiv ne može da obuhvati uredno složena trupla.

Ah, ah, uzdiše Kodžak za volanom praznog kamiona, parkiranog pred kućom Vase Golubara, na nizbrdici koja se s Crvenog krsta okomito spušta ka Južnom bulevaru.

Na Savskom jezeru krcka led, na zidu nekadašnjeg Tetkinog stana, u koji su – njenom poslednjom voljom – prenete stvari usnulog bratića i njegove najznačajnije porodične uspomene, peva naslikan kos. Preko puta slavske ikone – na goblenu spavačevog detinjstva – jelen riče u gori zelenoj. Riče i Ozren Savić, trbušasti general, uslikan ispred Saborne crkve, sa sabljom koja se vuče po zemlji. Za njim Rudolf Šlaf, kapetan bečkog teretnog parobroda prepunog mačvanskog i stiškog žita, fotografisan na pristanišnom doku. Kevće zora, sitno, prgavo. Škripe grane, Anastasova noga i kuk. Šište pluća, i svetac.

Koji svetac?!

Sveti Đorđe, koji bi drugi? Eno ga tamo, na glavnom zidu, nad kandilom, pod očišćenim staklom, s kopljem u ruci smrti zver. Aždaja s ljudskim likom, koji pod slavskim plamenom podseća na njegov, Anastasov, posrće i tetura se. I dok se mlazevi krvi slivaju niz molovani malter, devojka čije lice ne nazire udara pesnicom o pesnicu i pevušecim glasom osvetoljubivo ponavlja: To ti je za Ono, to ti je za Ono...

Dnom potoka, koji huči kroz usnulu Anastasovu glavu, kotrlja se razbuđen šljunak. Kameni obluci, kao mutirani klikeri narasli do neslućenih razmera, krešu se jedan o drugi. Na sve strane lete varnice, voda cvrči i klobuči se.

Čelista diže gudalo.

U orgazmičkom transu, pod koji se kao filmska muzika podvlači šuštanje haljine koja pada, devojka ispruža ruke. Žutoliki, ranjeni vojnik, iz čijih ramenih patrljaka kaplje krv, otvara prste ruke odbačene nekoliko metara dalje. Spržena azijska trava, iz koje se diže prvi zametak magle, svija ugljenisane grančice oko njih. Na jato vrana koje kruži nad glavom usnuloga spavača, u debeloj *Narodnoj pesmarici* iza koje se krije kosovska lozovača, grakće crn gavran. Sluđen, potok u snevačevoj glavi razmiče obale, pravi naprasit, zloćudan vir. Bujica se propinje k nebu, huk se penje pa stropoštava. Zvučni noževi, jedan po jedan, zabadaju se u njegov mozak.

Devojčini plavi uvojci, snimljeni krupno, s leđa, preobražavaju se u zelene vodene pipke koji spavača vuku u vir. U sredini vrtloga, u kojem naslućuje da je orgazam rani susret sa smrću, vodene struje smiču kosu sa devojčinog lica.

Katarina?!, zaprepasti se spavač.

Neeee, vrište oči ispunjene devojčinim užasom.

Neeee, vrišti i malobrojna bugarska izvidnica koja se zatekla u kafanskom brlogu pobožnog imena sa namerom da ispita bezbednosne zamke ovog objekta i gazdi podnese merodavan izveštaj.

I dok džinovska sipa, koja podseća na plutajuću kupolu važnog državnog zdanja, ispušta gusto crnilo sa kojim se spavač već sreo, vrišti dakako i on. Kao kraljev paradni ždrebac sa prađedove požutele fotografije, kao Kurosavin proburaženi vojnik u filmu čiji je naziv iščeznuo iz sećanja, kao neurotično električno zvono na ulaznim vratima koje ga budi.

Anastas slaže parčiće sna ispod vlažnog jastuka i, između kartonskih kutija sa fotografijama, koje se od poda dižu do ljudskog struka, tumara prema svetlu. Zametak magle, začet u dalekoj azijskoj stepi, pustio prvi pramenčić i zajedno sa

njim promiče kraj police s knjigama. Žeđ, nepojmljiva i bolna, stiska i davi. Andrić ili Crnjanski, krklja Anastas kroz suvo grlo. Gust, ustajali vazduh, pomešan sa kiselkastim izlivom, zaglavio se negde u grlu, između mišićnih prstenova, i preti da ga uguši. Crnjanski, šapće, izvlačeći obimni *Roman o Londonu*, i pruža drhtavu ruku iza njega. Dodir stakla s usnama, blagosloven i hladan, opušta prstenove. Život se vraća u pluća. Zaskočena ovim lukavstvom, žeđ se povlači. Drhtanje prestaje. Iz upljuvane staklene kruške žiži oslabljena vatrena žica. Razbuđeni čovek otire usne nadlanicom i, ne bi li dobio u vremenu, pita ko zvoni.

„Policija“, brunda poznati glas.

Vrata, na kojima sa spoljne strane stoji ime Anastasa Jovanovića, nalaze se na istom mestu.

Ispred njih, sa ispruženom rukom, kao kameni narodni heroj, prsi se Tić. Liči na čovekolikog pauka, nedeljama nepomičnog na prozorskoj garnišni ovog stana, ili na Mašanovog kuma, pristiglog iz skandinavskog ledeniša kad je ova zemlja počela da se raspada. Pomenuta osoba nije zapravo Mašanov nego Dobrinkin kum, što u ovom času ne mora biti važno. Takođe je nebitno što je taj čovek „kumovao“ i Anastasu jer nadimak koji mu nadenu u jednoj neprilici ne primi se uz njegov lik nego minu kraj njega kao prolećni pljusak. A čovek ispred vrata, koji pomalo podseća na tog kuma, nešto je niži i zdepastiji. Telo, godinama kalupljeno u uniformi pa iznenada oslobođeno tih stega, nervozi se u konfekcijskom sakou koji mu nikako ne pristaje. Leđa razvlače jeftini materijal, vuku ga čas na jednu a čas na drugu stranu, praveći, pritom, ispod pazuha otromboljene bečke falte. Ispod crnih, četkastih obrva kriju se upaljene i nesmirljive oči. Pogled skače sa zida na zid i sa predmeta na predmet. Nad gornjom usnom stražare dva gusta, stroga brka, pazeći da se brkajliji

ne omakne neoprezna reč. Okrugla brada, šiljena arogancijom vlasti, nepodnošljivo stremi uvis. Široki gronik, obrastao čekinjom, prati njeno kretanje. Čovek pocupkuje s noge na nogu i desnom, slobodnom rukom, gužva plavu beretku. Sa masnog, sjajkastog čela sliva se znoj.

„Tić, čoveče“, protestuje tek probuđeni Anastas, „znaš li koliko je sati?“

„Ja znam“, odgovara ljutito ovaj, „ali ona bitanga očito ne zna.“

„Koja bitanga?“

„Grafitaš!“

Usput, valjda da potvrdi svoje nezadovoljstvo i još jednom i sebe i probuđenog prijatelja uveri u opravdanost ovog neprijatnog buđenja, nervozno mu tutka u ruku pogužvani, znojem ovlažen papirić. I dok se pramenčić magle iz sna provlači ispod vrata stvarnosti, Tić podseća prijatelja da uzme lajku, daleko je do odredišta.

Tek u taksiju, kad zakopča poslednje dugme na košulji i razmota taj papirnati smotuljak, Anastas će da shvati kako je delić poruke već video. Na smotuljku je škrabavim, pomalo iskošenim, slovima pisalo:

Srbija je obećana zemlja – Kosovo Šiptarima, Vojvodina Mađarima, Sandžak muslimanima.

Odblesak svetla, koji se iz savskog mutljaga propinje prema udaljenom mostu, cepa zoru na polovine: jednu što se kao mučan i kolektivan san vuče zamračenim gradskim bulevarima, i drugu rasenjenu sjajem umornih zvezda, koje – upregnute u Mala i Velika kola – mic po mic, trzaj po trzaj, izvlače sunce iz karpatskog gliba.

Tom ivicom, tankom kao sečivo noža, klizi taksu. Za njim, nesigurno i bojažljivo, vuče se magla.

Odavde, sa Bežanijske kose ispod koje dremaju zemunske švapske kuće, betonske spavaonice Novog Beograda, uspavani anđeli u metalnom *Manastiru*, savski mostovi i načičkani podavalski brežuljci, svet izgleda kao nagorela razglednica na kojoj se, osim tračka svetla nad banatskom ravnicom, ništa drugo ne nazire. Sa ove tačke noć podseća na gubitnika koji se povlači pred slabim protivnikom. Anastas, koji se u toku noći obučen prevalio preko kreveta i zaspao dok je njegovo izduženo telo putovalo prema postelji, ne muči se takvim mislima. Još mamuran, iznenađen grubim razbuđivanjem, meša zaostale slike sna i novu jutarnju stvarnost. Sa sredine temena, odakle se kao iz kakve vododelnice spuštaju umašćeni pramenovi njegove kose, grumeni se tamnožučkasti lojni namaz i kruni prema licu. Nekadašnja Bitls-frizura, koja je padala preko ušiju i izduženog vrata, s vremenom se skašila i posrebrila. Istanjeni pramenovi, ranije divlji, neukrotivi, izgubili su sjaj i slepili se uz kožu. A ta koža, naglašeno tamna i iskopnela, daje porazan izgled čitavom licu i zapuštenoj pojavi. Onaj koji ne zna Anastasovu porodičnu istoriju pomislio bi kako je ovom čoveku u prošlosti neki maloazijski Turčin u šljiviku stigao prababu, pa koža, ni kriva ni dužna, pamti taj susret. I ne krije ga. Ona ne zna da se njeni tamni tonovi i diskretno razmaknute oči ovog čoveka, karakteristični za mešanje prostora i ljudskih vrsta, ne uklapaju u ustaljeni poredak stvari, u kojem je noć određena smiraju čak i kad takvog smiraja nema. Niti pretpostavlja da je ta tama odraz dublje unutrašnje tmine, nastale po volji neobjašnjive sile kao kazna za nešto što je neko njegov u prošlosti počinio. Elem, na Anastasovom licu, mimo nekog promašenog saglasja crta, ističu se mesnate,

modrocrvene usne. Kao da su tu zalutale sa raskošnih slika Endija Vorhola u nameri da ovo ispošćeno lice ožive. I zemljanu boju, koja se iz pora širi preko obraza, bar privremeno zaustave. A zamućene zenice, u koje se ukopala sva konfuzija novog dana, skupljene su od bojazni i neobjašnjive nelagode. Skupljena je i zelena kratka dolama, šivena za američke ratne fotografe u Vijetnamskom ratu i načičkana mnoštvom džepova za filmove i baterije, koja visi niz njegovu mršavu zadnjicu i potanje, štapaste noge.

„Mene si našo da fortaš, magarčino!“ Tić krši prste, trza odsutno bradom i, kao da se sam vozi ovim rasklimanim taksijem, nekome preti prstom.

E, baš će da se uplaši, kliberi se Kum u Anastasovoj glavi. U zadimljenom *Manastiru* Mašan, odsutan, čuti. Njega Kum nije ni venčao ni krstio. Nije, naravno, ni Dobrinku. Ali tamo, u Dobrinkinoj Modroj Palanci, gde se staro kumstvo takoreći više poštuje od krvnog srodstva, njihovi se od davnina okumiše, pa i dan-danji, kad se očevi i sinovi svuda popreko gledaju, jedni druge maze i paze i vazda kumovima oslovljavaju. Sad se, taj i takav Kum, iako ga niko nije prizvao, cereka u *Manastiru*. A Stakleni, koji posle svakog pada cokće dok se njegova razglavljena vilica ne vrati u ležište, treska ramenima i pridržava poveći stomak. Ha-ha-ha, ho-ho-ho! U Anastasovoj glavi, osetljivoj na svaki šum vremena, taj coktavi smeh liči na okretanje nepodmazanog lanca bicikla ili, ne daj bože, na učestalo repetiranje pištolja.

Smanji doživljaj, Stakleni, breca se Anastas na nevidljivog sagovornika, jer ako ovaj pored mene propeva, mnogi će oko tebe proplakati. Anastas, naravno, preti Tićem. I to samo Staklenom. Kumu ne sme, iako se i on cereka. Tić je ovde i motka i kamdžija, i oltar i ikona, i vlast i mast. Sve zavisi kako ga vidiš. A on, Anastas, uvek ga vidi na drugi način.

Evo sada, dok se gradska svetla lome na izanđalom zadnjem sedištu, Tić mu liči na nevešto sklopljenog muškarca, kome je na zrelo pedesetogodišnje telo greškom nakalemljena dvostruko mlađa glava. Ta glava pak, zatečena ovim neskladom, povlači se u svoje misli i, spolja, brzo kopni.

A možda i njega, kao i Anastasa, tamne sile vuku na isto mesto. Pa u žurbi, za koju nije ni zaslužan ni odgovoran, čini nesigurne korake, sapliće se o svoje misli. Sada, ipak, navikao na razgovore koje Anastas u svojoj glavi vodi sa nevidljivim osobama, Tić blagonaklono grglja u svoju bradu.

„Nešto ste rekli?“, pita ga taksista.

„Ti da čutiš i gledaš svoja posla!“

U protivnom ćeš imati posla s ovim, gladi Britva u daljini sjajno sečivo ispod stola.

Nož u korice, traži Anastas i sečivo lagano bleđi. Zasut prašinom zore, bleđi i Tić. Jedino se njegov profil, otporan na svakojake nepogode, otima.

Izbliza, odakle ga Anastas posmatra, Tić ovog časa podseća na čoveka koji se u sebi usredsredio na nešto što neprekidno beži napolje. A napolju, ma koliko se trudio da unutrašnjeg begunca bolje sagleda, izmiče mu njegov istinski izgled, i poneki detalj koji ga bitno određuje. Zbog toga se ni tom beguncu ni sebi ne raduje. Tićovim licem, sa kojeg leti zažaren pogled, povremeno prođe grč. Obraz poigra, stegnu se kapci, namreška čelo, pa se sve smiri. Taj mišićni drhtaj, nekontrolisan, jedva vidljivi tik, i pauza, koja sledi u iščekivanju sledećeg, rastrojavaju Tićove misli. Tanke, grizene usne, skrivene otežalim brkovima, prate hod takvog grča, stežu se i popuštaju.

„Grizeš usne“, žesti se Otac na Anastasa, držeći se levom rukom za vremenski dovrtak, a desnom za otešnjale grudi.

„Smiri se, Gvozdene“, panično mu prilazi Mati, „znaš da ti srce popušta.“

„Srce popušta“, šišti Otac, „ali ovaj divljak nikako. Ne priznaje, pa to ti je!“

„Šta da priznam?“, snébiva se mlađani Anastas, na čijim tamnim obrazima već tinjaju prvi znaci zemljane boje.

„Baleganje po komšiluku“, besni Otac.

„Fuj, generale, pred decom se ne govore ružne reči“, prekoreva ga tek pristigla i zadihana Tetka.

„Kakvo dete, Kristina“, srđi se i dalje Otac. „Sada dete, pre sat vremena nerast!“

„Ju, ju!“, prekriva Tetka uši rukama.

Otac, razgnevljen, ne obraća pažnju na njeno zgražavanje.

„Jesi li ti to, Anastase, uradio ili nisi?“, cepti na sina.

Anastas, ne znajući šta da mu odgovori, briše oči.

„Ne znam, Oče. Sećam se da sam zakoračio ka devojci, posle je stigla tama..“

„Tama?“, beći se Otac.

„Tama“, potvrđuje Anastas. On ne ume da objasni kako mu je tog aprila, kišovitog i mračnog, bolno nedostajala svetlost, zbog čijeg je izostanka u slepoočnicama trpeo jake bolove i tonuo u tmurna raspoloženja. Čak ni pomisao na nju, na Katarinu, nije mogla da mu smakne tamne zastore sa čela i sa očiju.

„Daću ja tebi tamu!“, srđi se Otac i razvali mu šamar.

„Srce, Gvozdene, pazi na srce“, moli ga Mati.

„Srce je, sine, krivo za ljubav“, sklanja Tetka uplakanog bratića iz sobe u kojoj samo što nije eksplodiralo jutro.

„Tebi je, Anastase, jutro odavno reklo 'laku noć', kaže mu nekoliko sati ranije Debela Smilja, vrteći ogromnom zadnjicom iza šanka. „Idi, zato, kući“, savetuje ga, „pa se ispavaj.“

U taksiju, u koji se uvlači neko drugo, manje nabojno jutro, Tić ćuti. Anastasu se čini kako je i to jutro, i ono davnašnje zbog kojeg se Otac u njegovom sećanju onoliko guši i ljuti, samo obična igra svetlosti bez značenja i smisla. A sudbina, dodaje Truli Bas iz dubine Anastasovog potiljka, kojom pravdamo svaku vrstu lične nemoći i krivice, sastavni je deo takve zabave. Kakve nemoći, ljuti se Anastas. I koje moje krivice?! On ne voli zvocanje iz potiljka. Ni tegobna podsećanja i ironiju. Ironija budi sumnju, potkopava temelje ionako oskudne stvarnosti. Relativizuje i veru i neveru. Anastas se smrkava, ljuti. Ne šali se, preti zvocavom, meni nije do toga. Eh da je šala, uzdiše Truli Bas iz potiljka i dugo, sipljivo kašlje.

Truli Bas je glas. Anastas ne zna kako da ga opiše. Osim tako kako mu zvuči: trulo i neprijatno. U njegovim ušima javlja se retko. Samo onda pošto ga drugi glasovi ostave na miru. Kad Anastas utone u mamurluk iz kojeg se ne bi budio. Za razliku od ostalih glasova koji trabunjaju o svemu i svačemu, ovaj uglavnom kopa po duši. Zbog toga Anastas vrišti.

U jednom periferijskom beznađu vrisak se gubi. Iza privorenihih kapija, u dugim, prljavim dvorištima, zamaskirane drvima i praznim kacama za kupus, skrivaju se kante s benzinom. Dve marke litar! Sveža roba, tokom noći istočena sa rumunskog tankera u pokretu, kraj Ade Huje ili nekog drugog rečnog ostrva.

Anastas škripne zubima. Vruće, kvrgavo jaje, žareno tihom vatrom, pokrene se na dnu želuca. Vrelina pođe uz jednjak, gorušica zapali grlo. U unutrašnjem džepu sakoja spljoštenei metalni satljik iznenada oteža. Oteža i svod iznad ulice, sa čije se leve strane pruža škola, a sa desne veliki osvetljeni izlog sa ženskom konfekcijom.

„Koći“, urla Anastas, spazivši žensku figuru sa šeširom. Taksista stisne pedalu.

„To je samo lutka, prijatelju“, kaže Tić da ga smiri. I dok Anastas podrhtava na sedištu, na levoj strani ulice, pred trafikom kraj koje su parkirane dve bele alfe italijanskih oznaka, patrolni policajac golobradom obijaču na ruke stavlja lisice.

Taksi se ukopao, jaje smirilo, Anastasova glava poletela napred, pa se vratila na svoje mesto. Tić otvara prozor.

„Obio trafiku, a?“, pita policajca za čiju se mrku kosu, kao krpelj, držala noć.

„Obio“, potvrdi policajac.

„Obiće se ona njemu o glavu kad Salijeri sazna ko ga je orobio!“

Ko je taj Salijeri, pita Bubreg iz *Manastira* stavlajući šaku iza uva. Bubreg je prznica i kavgadžija. Zato i postavlja ovo pitanje, iako zna odgovor. Zna ga i Anastas, ali ćuti. To ime se ne pominje pred svedocima.

„Ko je taj Salijeri?“, pita i taksista. On kô bajagi nema pojma ko bi ovaj mogao da bude.

Tić prezire lažnu naivnost. Pretvaranje smatra bezobrazlukom. Svi su znali ko se krije iza pomenutog prezimena, samo ovaj taksista navodno ne zna.

„Nemoj mnogo da pametuješ“, odbrusi on taksisti. A policajcu, koji je čvrsto držao obijača za ruku, istovremeno poručiti: „Vodi ti njega, kolega, u stanicu, takvoj bagri nije mesto napolju!“

Shvativši koga vozi, taksista pljunu kroz prozor. Vozilo krenu dalje. Tić preko ramena baci pogled na papirić sa prepisanim grafitom, koji je Anastas mučno gužvao i ispravljao u ruci, pa obori ramena. Posle nekog vremena, kad nepravilno brundanje motora izranjavi njegove uši, on se iznenada uspravi. Nasloni glavu na staklo.

„Nećeš ti meni, tiću, pobeći“, pretio je nekome prstom. Kad ne dobi nikakvog odgovora, okrenu se na drugu stranu. „A ti, baba Jaro, da čutiš“, zapovedi, „ti si odgovorna za mnoge stvari!“

Taksista se prekrsti. Vo imje oca i sina, ovaj govori sam sa sobom!

„Nemoj da se krstiš“, pripreti mu Tić, „jer ako te zvekнем po tikvi, raskrstićeš i sa mnom i sa životom.“

Stotinak metara ispred cilja, gde zblanuti taksista primereno smanjuje brzinu, jedan mokri brat zapišava svenuli kesten i, podignute noge, laje: av-av.

Laje i Reks na klobučasto pramenje magle stešnjeno u kabini. Reks je pas gospodina Jevrosimovića, koji u belom gabardenskom odelu, sa leptir-mašnom i žirado šeširom, ponekad svrati u *Manastir*. Njegov crni, elegantni štap oštro zvoni po beogradskoj kaldrmi.

„Stigli smo“, izveštava taksista pružajući otvorenu šaku da primi novac. Tić gadljivo okreće glavu od njega. Anastas, kao i obično, vadi novčanik i plaća.